

Lecture notes FY8305

13. august 2019

Digitalisert fra FAG 74986 Funksjonal-integral metoder HØST 1996. Brukes per 2019 som forelesningsnotater til selvstudium for faget FY8305 -Funksjonalintegral metoder i kondenserte fasers fysikk

Innhold

1	Kort rekapitulering av 2. kvantisering for fermioner og bosoner	2
1.1	Mangepartikkelbasis	2
1.2	Fra klassisk til 2.kvantisering av én-partikkel operatorer	3
2	Koherente tilstander for bosoner	4
3	Grassman variable	5
4	Koherente tilstander for fermioner	6

1 Kort rekapitulering av 2. kvantisering for fermioner og bosoner

Notasjon: μ = sett av kvantetall som bestemmer en én-partikkel tilstand.

1.1 Mangepartikkelbasis

Eks 1.

$$\begin{aligned}\mu &= (\vec{k}, \sigma) : \text{Bølgetall, spinn} \\ \mu &= (i, \sigma) : \text{Gitterpunkt, spinn} \\ \mu &= (n, i) : \text{Orbital, gitterpunkt}\end{aligned}$$

En mange-partikkel basis kan skrives $|\phi\rangle = |n_\mu, n_\nu, \dots, n_{\mu_N}\rangle$. Mangepartikkeltilstander er bygget opp av én-partikkel tilstander, men hvor én-partikkeltilstandene ikke nødvendigvis er uavhengige. Dersom ett av kvantetall-settene, μ_i , endres, får denne spredningen generelt konsekvenser for fordelingen av kvantetall i de øvrige kvantetallene $\{\mu_j\}_{j \neq i}$. Vi tenker oss at en generell mangepartikkeltilstand kan bygges opp som en lineærkombinasjon av $|\phi\rangle$ -er;

$$|\Psi\rangle = \sum_{n_\mu, \dots, n_{\mu_N}} \phi_{\mu, \dots, n_{\mu_N}} |\mu, \dots, n_{\mu_N}\rangle. \quad (1)$$

Én-bestemt tilstandsvektor $|n_\mu, \dots, n_{\mu_N}\rangle$ kan kreves fra en vakuu-tilstand $|0\rangle$ (ingen kvant i noen av de mulige én-partikkeltilstandene) via kreasjonsoperatorer.

$$\begin{aligned}\text{bosoner} : & a_\mu^\dagger \\ \text{fermioner} : & c_\mu^\dagger\end{aligned}$$

Et kvant i en én-partikkeltilstand kan destrueres v.h.a annihilasjonsoperatorene

$$\begin{aligned}\text{bosoner} : & a_\mu \\ \text{fermioner} : & c_\mu\end{aligned}$$

Disse operatorene oppfyller diverse kommutasjonsrelasjoner

$$[a_\mu, a_\nu] = [a_\mu^\dagger, a_\nu^\dagger] = 0 \quad (2)$$

$$[a_\mu, a_\nu^\dagger] = \delta_{\mu\nu} \quad (3)$$

$$[A, B] = AB - BA \quad (4)$$

$$\{c_\mu^\dagger, c_\nu^\dagger\} = \{c_\mu, c_\nu\} = 0 \quad (5)$$

$$\{c_\mu, c_\nu^\dagger\} = \delta_{\mu\nu} \quad (6)$$

I tillegg kommer Pauli-prinsippet, som gir symmetriske/antisymmetriske kommutatorer ved ombytte, avhengig om det er fermion eller boson.

1.2 Fra klassisk til 2.kvantisering av én-partikkel operatorer

For én-partikkel operatorer har vi som regel for den kinetiske energien

$$T = \sum_i T(\vec{r}_i, \vec{p}_i) = \sum_i T\left(\vec{r}_i, \frac{\partial}{\partial r}\right) \quad (7)$$

Eks 2. Eksternt elektrostatiske potensial:

$$T = \sum_i V_{\text{ext}}(\vec{r}_i) \quad (8)$$

Eks 3. Kinetisk energi:

$$T = \sum_i \frac{p^2}{2m} = - \sum_i \frac{\hbar^2}{2m} \nabla_i^2 \quad (9)$$

Eks 4. Krystall-potensial:

$$T = \sum_i \sum_j v_{\text{cryst}}(\vec{r}_i, \vec{R}_j) \quad (10)$$

2. kvantisering av en slik operator kan skrives

$$T = \sum_{\mu, \nu} T_{\mu\nu} c_{\mu}^{\dagger} c_{\nu}, \quad (11)$$

hvor

$$T_{\mu\nu} = \langle \mu | T(\vec{r}, \vec{p}) | \nu \rangle. \quad (12)$$

NB: Matriseelementet av én-partikkel operatorer er bestemt av matrise-elementer i Hilbertrommet av én-partikkel tilstander

1.3 Fra klassisk til 2. kvantisering av to-partikkel operator

Vi ser typisk på par-potensialer

$$V = \sum_{i,j} V(\vec{r}_i, \vec{r}_j). \quad (13)$$

Eks 5. Vekselvirkning mellom to ladninger

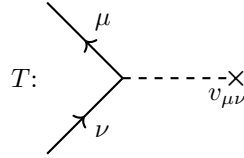
$$V = \frac{e^2}{2} \sum_{i \neq j} \frac{1}{|\vec{r}_i - \vec{r}_j|} \quad (14)$$

2. kvantisert versjon er

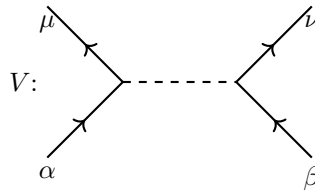
$$V = \sum_{\mu, \dots, \beta} V_{\mu\nu\alpha\beta} c_{\mu}^{\dagger} c_{\nu}^{\dagger} c_{\alpha} c_{\beta}, \quad (15)$$

1 KORT REKAPITULERING AV 2. KVANTISERING FOR FERMIONER
1.3 Fra klassisk til 2. kvantisering av to-partikkel operator OG BOSONER

Figur 1: Spredning fra eksternt potensial $v_{\mu\nu}c_{\mu}^{\dagger}c_{\nu}$

Figur 2: Vekselvirkning mellom to partikler.

hvor igjen

$$V_{\mu\nu\alpha\beta} = \langle \mu\nu | V(\vec{r}_i, \vec{r}_j) | \beta\alpha \rangle \quad (16)$$

NB: Matrise-elementer av to-partikkel operatorer er bestemt av matrise-elementer i Hilbert-rommet av to-partikkel tilstander.

Hamilton-operatoren:

$$H = T + V \quad (17)$$

$$T = - \sum_i \frac{\hbar^2}{2m} \nabla_i^2 \quad (18)$$

Så langt er dette bare gjort for fermione-operatorer, men helt tilsvarende utsagn gjelder selvsagt for bosoner. 2. kvantisert versjon av Hamilton-operatoren for et vekselvirkende, materielt, boson-system har identisk samme form som ??
Legg merke til at hvert ledd i H har like mange $c_{\mu}^{\dagger}$ som c_{ν} .

2 Koherente tilstander for bosoner

3 Grassman variable

4 Koherente tilstander for fermioner